OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja
Erityisasiantuntija Amanda Mäkelä

Asiantuntijalausunto

5.9.2023

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Oikeusministeriön asiantuntijalausunto koskien valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi neuvoston päätöksen 2009/917/YOS muuttamisesta sen mukauttamiseksi henkilötietojen suojaa koskeviin unionin sääntöihin (U 16/2023 vp)

Yleistä

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoa koskevasta valtioneuvoston kirjelmästä (U 16/2023 vp). Komissio antoi toukokuussa 2023 asetusehdotuksen neuvoston päätöksen 2009/917/YOS (jäljempänä *tullitietojärjestelmäpäätös*) muuttamisesta. Ehdotuksen tavoitteena on saattaa tullitietojärjestelmäpäätöksen henkilötietojen suojaa koskevat säännöt vastaamaan EU:n tietosuojasuojasääntelyä. Oikeusministeriölle on varattu mahdollisuus kommenttien esittämiseen perusmuistiota laadittaessa.

Valtioneuvoston kirjelmästä lausutaan henkilötietojen suojan näkökulmasta seuraavaa:

Henkilötietojen suoja

Neuvoston päätöksellä 2009/917/YOS perustettu tullitietojärjestelmä on tullin tarpeita varten luotu automaattinen tietojärjestelmä, jonka tarkoituksena on auttaa kansallisen lainsäädännön vakavien rikkomisten estämisessä, tutkinnassa ja syytteeseenpanossa

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

nopeuttamalla tietojen saattamista saataville ja tehostamalla tällä tavoin tullihallintojen toimintaa. Ehdotuksen tarkoituksena on saattaa tullitietojärjestelmäpäätöksen henkilötietojen suojaa koskevat säännöt Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2016/680 (jäljempänä *rikosasioiden tietosuojadirektiivi*) vahvistettujen periaatteiden ja sääntöjen mukaisiksi. Valtioneuvoston kannan mukaisesti oikeusministeriö pitää tärkeänä, että EU-sääntely saatetaan yhdenmukaiseksi EU:n henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön kanssa, jotta voidaan varmistaa henkilötietojen suojan korkea taso EU:ssa.

Asetusehdotus on valtioneuvoston kirjelmässä esiin tuodulla tavalla merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Ehdotettu sääntely on niin ikään merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan kannalta. Kyseisellä artiklalla turvataan jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan, ja sen mukaan henkilötietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten. Oikeusministeriö pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti kannatettavana, että tullitietojärjestelmään liittyvään henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin jatkossa EU:n henkilötietojen suojaa koskevan yleislainsäädännön sisältämiä yleisiä periaatteita ja sääntöjä niiden kanssa päällekkäisten erityissäännösten sijasta. Komission ehdottamat muutokset tullitietojärjestelmäpäätökseen ovat tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia, eikä oikeusministeriöllä ole erityistä huomautettavaa ehdotukseen tai valtioneuvoston kirjelmään[1].

Säilytysaikojan osalta komission asetusehdotuksessa ehdotetaan tullitietojärjestelmä-päätöksen 14 artiklaan muutoksia siten, että tullitietojärjestelmään tallennettuja henkilötietoja saisi jatkossa säilyttää vain niin kauan kuin se olisi 1 artiklan 2 kohdassa mainitun tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen. Lisäksi täsmennettäisiin, ettei henkilötietoja saisi säilyttää pidempään kuin viisi vuotta sekä annettaisiin mahdollisuus säilyttää tietoja poikkeuksellisesti vielä enintään kahden vuoden ajan, mikäli se olisi ehdottoman välttämätöntä. Tällä hetkellä henkilötietoja saa säilyttää vain niin kauan kuin on tarpeen sen tavoitteen saavuttamiseksi, jota varten ne on tallennettu. Lisäksi edellytetään, että tiedot toimittaneen jäsenvaltion on tarkasteltava säilyttämisen tarpeellisuutta vähintään kerran vuodessa. Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetut

[1] Teknisenä huomiona oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että valtioneuvoston kirjelmässä viitataan direktiiviin (EU) 2016/680 (nk. rikosasioiden tietosuojadirektiivi) epäjohdonmukaisesti viittaamalla myös direktiiviin (EU) *2018*/680, lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojasta annettuun direktiiviin sekä rikosasioiden tieto*turva*direktiiviin. Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että tarkoituksena on ilmeisesti viitata nimenomaan rikosasioiden tietosuojadirektiiviin.

muutokset vaikuttavat sinänsä tarkoituksenmukaisilta ja ehdotuksella asetettaisiin aiempaa täsmällisemmin henkilötietojen säilyttämiselle enimmäiskesto. Ehdotus vaikuttaisi tältä osin yhdenmukaiselta myös suhteessa rikosasioiden tietosuojadirektiivin 4 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaiseen säilytyksen rajoittamisen periaatteeseen.

Säilytysaikojen osalta on hyvä kiinnittää huomiota vielä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisten tietojen säilytysaikoja koskevaan lausuntokäytäntöön. Perustuslakivaliokunta on pitänyt viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä (PeVL 13/2017 vp, s. 6) ja korostanut, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (PeVL 28/2016 vp, s. 7). Tältä osin huomio kiinnittyy ehdotuksen viiden vuoden enimmäissäilytysaikaan, tähän mahdollisesti lisättävään kahden vuoden lisäaikaan sekä siihen, että ehdotuksen myötä jäsenvaltion viranomaisilta poistuisi nykyinen velvollisuus arvioida säilytyksen tarvetta vähintään kerran vuodessa.

Valtioneuvoston kirjelmässä on asianmukaisesti arvioitu myös ehdotuksen mahdollisia vaikutuksia tietosuojavaltuutetun toimintaan. Valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, että asetusehdotuksella muutettaisiin henkilötietojen käsittelyn valvontaa siten, että yhteisen valvontaviranomaisen sijasta tullitietojärjestelmään liittyvään henkilötietojen käsittelyn valvontaan sovellettaisiin asetuksen 2018/1725 (jäljempänä *toimielinten tietosuoja-asetus*) 62 artiklassa säädettyä koordinoidun valvonnan mallia. Tullin suorittamaa henkilötietojen käsittelyä valvoo jo nykyisin tietosuojavaltuutettu. Alustavan arvion mukaan muutoksella ei olisi lisätyövaikutusta tietosuojavaltuutetulle. Kirjelmässä kuitenkin todetaan, että mahdollisia vaikutuksia olisi seurattava päätöksen soveltamisen yhteydessä. Oikeusministeriöllä ei ole kommentoitavaa kirjelmään tältä osin.